

POSTANOWIENIE

Dnia 26 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta K.

przy uczestnictwie A. B., A. B., S. B., J. B., S. B., A. B., K. B., T. B., A. B., W. B., H. B., B. B., J. B., B. B., S. B., Ł. B., J. C., J. C., E. D., C. D., J. D., W. D., Z. D. W., G. F., M. F., Z. G., Gminy K., S. G., A. G., S. G., D. G., M. G., E. G., E. G., W. G., J. H., J. H., A. H., S. H., W. H., J. J., U. J., L. J., E. J., H. K., J. K., E. K., A. K., J. K., H. K., C. K., K. K., E. K., R. K., Z. K., M. K., A. K., A. K., D. K., H. K., W. K., I. K., Z. K. O., W. K., J. L., M. L., J. L., G. L., M. L., R. Ł., M. Ł., M. Ł., K. M., J. M., E. M., M. M., J. M., M. M., A. M., C. M. M., A. N., I. N., J. N., J. N., T. N., A. O. K., S. P., J. P., Z. P., Z. P., E. P., J. P., H. P., M. P., Rejonowego Przedsiębiorstwa Z. sp. z o.o. w K., M. R., E. R., A. S., U. S., I. S., Ł. S., J. S., J. S., K. S., P. S., D. S., J. S., E. S., M. S., B. S., E. S., G. S., M. T., Z. T., Z. T., M. T., A. U., E. U., M. U., M. W., P. W., M. W., R. W., T. W., A. W., G. W., A. W., M. W., P. W., Z. W., M. W., O. W., J. W., M. W., A. W., E. W., Wytwórczej Spółdzielni Pracy „S.” w K., o zasiedzenie, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 26 maja 2021 r., skargi kasacyjnej J. N. i C. M. M. na postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 22 lutego 2019 r., sygn. akt II Ca (...),

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od uczestników J. N. i C. M. M. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł, tytułem zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 3 marca 2017 r. Sąd Rejonowy w K. stwierdził, że Skarb Państwa nabył przez zasiedzenie z dniem 13 kwietnia 1980 r. prawo własności nieruchomości objętej księgą wieczystą (...), składającej się z: działki nr 1741 o powierzchni 0,2246 ha położonej w K. przy ul. G.; działki nr 1742/2 o powierzchni 0,1222 ha położonej w K. przy ul. Ł.; działki nr 218 o powierzchni 0,5887 ha położonej w K. przy ul. S..

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację uczestników C. M. L. i J. N..

Według przyjętych przez Sądy obu instancji za podstawę rozstrzygnięcia ustaleń faktycznych J. N. nabył po swoim ojcu i bracie szereg nieruchomości i zakładów przemysłowych znajdujących się w K., w tym nieruchomość objętą księgą hipoteczną nr (...). W 1931 r. mierniczy przysięgły S. S. sporządził plan parcelacji tej nieruchomości, który został zatwierdzony przez Zarząd Miasta K. w dniu 8 listopada 1933 r. na podstawie uchwały Rady Miejskiej w K. z dnia 6 czerwca 1932 r., z zastrzeżeniem, że właściciel przekaze Gminie Miasta K. bezpłatnie na własność grunty przeznaczone pod projektowane ulice i takowe urządzi swoim kosztem w przeciągu dwóch lat od zatwierdzenia planu parcelacyjnego. Jeszcze przed zatwierdzeniem planu parcelacji, w dniu 14 maja 1932 r. w akcie notarialnym M. N. działająca w imieniu i na rzecz J. N. oświadczyła, że przekazuje Gminie Miasta K. przeznaczone i uwidocznione na planie parcelacji z 1931 r. grunty pod projektowane ulice z nałożeniem na nabywcę obowiązku urządzenia i zabrukowania ulicy, do której przylega plac zbywany w tym akcie, bez żadnego udziału J. N.. Podobne oświadczenie imieniem J. N. złożyła w akcie notarialnym z dnia 1 września 1932 r., przekazując bezpłatnie grunty o łącznej powierzchni

1,3736 ha uwidocznione na planie sporządzonym przez mierniczego przysięgłego S. S. złożonym do zbioru dokumentów księgi pod numerem 14.

Ulice G., Ł., M., M., O., S., S. uzyskały swoje nazwy w 1935 r., zaś ulica P. już w 1931 r. Ulice te oraz ulica M. figurują także na mapach przedstawiających tereny miasta K. zaktualizowanych w latach 1936-1939 oraz na mapach ewidencyjnych miasta K. pochodzących z 1968 r. i służących do założenia ewidencji gruntów.

Rozporządzeniem Ministra Komunikacji z dnia 14 lipca 1986 r. ulica Szkolna została zaliczona do kategorii dróg wojewódzkich, a uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w K. z dnia 25 maja 1987 r. do kategorii dróg lokalnych miejskich zostały zaliczone ulice G., Ł., M., M., O., P. od ulicy M. do ulicy P. i S. Uchwałą z dnia 13 lutego 1997 r. Rady Miejskiej w K. zmieniono nazwę południowej części ulicy S. i nadano jej nazwę M. O. Ulicę tę zaliczono do kategorii dróg gminnych uchwałą Rady Miejskiej w K. z dnia 29 lutego 2000 r.

Na ulicy G. w 1977 r., a na ulicy Ł. w 1992 r. wykonano nową nawierzchnię bitumiczną w miejsce dotychczasowej nieutwardzonej.

W dniu 14 lutego 2000 r. Prezydent Miasta K. wykonując zadania z zakresu administracji rządowej złożył oświadczenie o przyjęciu na rzecz Skarbu Państwa darowizny wszystkich nieruchomości objętych aktami notarialnymi z dnia 14 maja 1932 r. i dnia 1 września 1932 r.

W dniu 27 lipca 2006 r. Prezydent Miasta K. wydał zaświadczenie o tym, że grunty oddane na rzecz Miasta K. tymi aktami notarialnymi i zajęte pod projektowane drogi przedstawione na planie parcelacyjnym sporządzonym dnia 11 lipca 1931 r. oznaczone w ewidencji gruntów nr 1700/2, 1740, 1741 obręb 0009 oraz nr 140, 158, 167, 179, 187, 206, 218 obręb 0015 i łącznej powierzchni 3,5844 ha stanowią istniejące w dniu 1 października 1985 r. drogi publiczne P., G., Ł., M. O., M., O., S., M., które zostały wybudowane z udziałem czynu społecznego nabywców parcelowanych gruntów, zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej w K. z dnia 6 czerwca 1932 r. i stanowiskiem Zarządu Miasta K. z dnia 8 listopada 1933 r. Zaświadczenie to stało się podstawą do założenia księgi wieczystej K1L1 (...)(...) i

wpisania w jej dziale drugim, jako właściciela, Skarbu Państwa -Prezydenta Miasta K..

Prawomocnym wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2010 r. została uzgodniona treść tej księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym i jako właściciele zostali ujawnieni C. M. L. i J. A. N..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sądy obu instancji uznały, że na gruncie przepisów kodeksu cywilnego w związku z art. XLI § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - przepisy wprowadzające kodeks cywilny (dalej: „przepisy wprowadzające kodeks cywilny”) zostały spełnione przesłanki nabycia przedmiotowej nieruchomości przez zasiedzenie na rzecz Skarbu Państwa na skutek samoistnego posiadania w złej wierze, przez wymagany okres 30 lat, poczynwszy od 13 kwietnia 1950 r., tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz. U. Nr 14, poz. 130 ; dalej: „ustawa z dnia 20 marca 1950 r.”). Sąd Rejonowy w rozważaniach prawnych odwołał się także do przepisu art. 50 dekretu z dnia 11 października 1946 r. - Prawo rzeczowe (Dz.U. Nr 57, poz. 319; dalej: „dekret - Prawo rzeczowe”).

W skardze kasacyjnej uczestnicy C. M. L. i J. N. zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w całości wnieśli o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie wniosku, ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucili naruszenie: art. 121 pkt 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c. i art. 336 k.c. przez ich zastosowanie do oceny zdarzenia, które było przedmiotem rozstrzygnięcia, w sytuacji gdy z mocy przepisów wprowadzających kodeks cywilny należało zastosować przepisy dekretu - Prawo rzeczowe; art. 50 § 2 dekretu - Prawo rzeczowe w zw. z art. 336 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i art. 296 § 1 dekretu - Prawo rzeczowe przez jego niezastosowanie, w sytuacji gdy: wnioskodawca nie miał woli władania nieruchomością dla siebie, a ponadto w dniu 14 lutego 2000 r. złożył oświadczenie o przyjęciu oferty darowizny przedmiotowych nieruchomości, co dowodzi braku woli władania jak właściciel; art. 50 § 2 dekretu - Prawo rzeczowe w zw. z art. 336 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i art. 296 § 1 w zw. z art. 18 § 1 i art. 300 § 2 dekretu - Prawo

rzeczowe poprzez ich niezastosowanie do oceny prawnej stanu sprawy poddanej pod osąd; art. 1 ustawy z dnia 29 marca 1962 r. o drogach publicznych w zw. z art. 50 § 2 dekretu - Prawo rzeczowe, przez ich niezastosowanie, co doprowadziło do przyjęcia, że przedmiotowe nieruchomości nie są wyłączone z obrotu cywilnoprawnego w sensie prawnym i ekonomicznym, mimo że służyły i nadal służą do użytku wszystkich na równych prawach jako grunty przeznaczone pod drogi publiczne, na których poprzednik prawny skarżących (ich ojciec) urządził drogi, a także były gruntami użyteczności publicznej, nad którymi - z mocy ustawy - został ustanowiony zarząd na rzecz właściwych podmiotów publicznych, co wyłącza możliwość uznania, że nieruchomości znajdowały się w posiadaniu samoistnym tych podmiotów; art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że przedmiotowe nieruchomości stały się majątkiem Skarbu Państwa z dniem wejścia w życie tej ustawy, podczas gdy nieruchomości te nigdy nie należały do majątku Gminy Miasta K., a ustanowiony nad nimi z mocy ustawy zarząd nie jest prawem majątkowym, ani posiadaniem; art. 109 pkt 4 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. - przepisy ogólne prawa cywilnego w zw. z art. 53 dekretu - Prawo rzeczowe w zw. z art. XLI § 2 przepisów wprowadzających kodeks cywilny przez niezastosowanie oraz naruszenie art. 121 pkt 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na dokonaniu oceny przesłanek zawieszenia biegu terminu zasiedzenia w oparciu o niewłaściwe przepisy prawa i w konsekwencji przyjęcie, że nie doszło do zawieszenia biegu terminu zasiedzenia, podczas gdy okoliczności faktyczne wskazują, że J. N. do dnia 4 czerwca 1989 r. nie mógł odzyskać władztwa nad przedmiotowymi nieruchomościami z uwagi na istniejący stan siły wyższej. W ramach drugiej podstawy, skarżący zarzucili naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej w zakresie dotyczącym przesłanek łącznego zastosowania przepisów dekretu - Prawo rzeczowe i kodeksu cywilnego w odniesieniu do instytucji zasiedzenia, co wyłącza możliwość poddania orzeczenia kontroli.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawca wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W uchwale z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/2020, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3), przy czym stwierdził, że przyjęta wykładnia nie ma zastosowania do orzeczeń, wydanych przez Sąd Najwyższy, przed dniem podjęcia tej uchwały.

Postanowienie o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania zapadło w dniu 9 stycznia 2020 r., w związku z czym, nie występuje problem wadliwości tamtego postępowania, która mogłoby mieć wpływ na prawidłowość postępowania przed Sądem Najwyższym, po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W ramach badania przez Sąd Najwyższy z urzędu przesłanek warunkujących ważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), należy też wyjaśnić, że pomimo śmierci, w toku postępowania kasacyjnego, biorących udział w sprawie w charakterze uczestników B. K. i S. K., nie zachodziły podstawy prawne do zawieszenia postępowania kasacyjnego do czasu wskazania ich następców prawnych. Jak wynika z uzasadnienia wniosku o stwierdzenie nabycia przedmiotowej nieruchomości przez zasiedzenia osoby te, podobnie jak i pozostałe, z wyjątkiem skarżących i Gminy K. zostały wymienione jako uczestnicy postępowania z racji sąsiedztwa tej nieruchomości z nieruchomościami, co do których tym osobom przysługują prawa rzeczowe. Uczestnicy, którzy w takim charakterze występowali dotychczas w niniejszym postępowaniu, nie wykazywali swojego interesu prawnego z powołaniem się na przysługiwanie im określonych praw do objętej wnioskiem nieruchomości ani nie zgłaszali roszczeń do przygranicznych pasów gruntu.

Zgodnie z art. 510 § 1 k.p.c., zainteresowanym, jest każdy, czyich praw dotyczy wynik sprawy. W judykaturze pojęcie to ujmuje się szeroko, przyjmując, że interes prawny w rozumieniu tego przepisu może być nie tylko bezpośredni, ale także i pośredni (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca

1976 r., III CRN 91/76, OSNCP 1977 nr 3, poz. 52). Szerokie ujęcie interesu prawnego jako przesłanki uzasadniającej przypisanie określonej osobie statusu zainteresowanego nie zwalania sądu od obowiązku dokonania oceny w okolicznościach faktycznych danej sprawy, kto jest oraz kto powinien być uczestnikiem postępowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2014 r., V CSK 686/13, niepubl.).

Sąd może odmówić dalszego udziału w postępowaniu nieprocesowym osobie, która brała w nim udział, chociaż nie jest zainteresowana prawnie jego wynikiem (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1969 r., II CZ 43/69, OSNCP 1970 r. nr 4, poz. 63, z dnia 1 października 1999 r., II CKN 606/99, OSNC 2000 nr 4, poz. 68), przy czym odmowa dopuszczenia do dalszego udziału w charakterze uczestnika osoby, która w nim uczestniczyła, może nastąpić wtedy, gdy w pełni uzasadniają to okoliczności faktyczne konkretnej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r., IV CZ 96/13, niepubl.).

W uchwale składu siedmiu sędziów - zasada prawna - z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania (OSNC 2010, nr 7-8, poz. 98).

W sprawach o stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie krąg podmiotów zainteresowanych tworzą osoby, których praw dotyczy wynik tego postępowania. Krąg ten nie obejmuje właścicieli lub posiadaczy sąsiednich nieruchomości, jeżeli nie roszczą sobie praw do własności nieruchomości lub przygranicznych pasów ziemi, oraz tych osób, które nie mają interesu wpływającego z prawa podmiotowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1971 r., III CRN 271/71, OSNCP 1972 nr 2, poz. 41, z dnia 11 września 1991 r., III CZP 79/91, OSNCP 1992 nr 5, poz. 69).

Okoliczność, że osoby te korzystały z przedmiotowej nieruchomości ze względu na jej charakter (droga publiczna) nie jest wystarczająca do kwalifikowania ich interesu jako odpowiadającemu interesowi prawnemu

w rozumieniu art. 510 § 1 k.c. Korzystanie z dróg publicznych przez podmioty, których nieruchomości przylegają do tego rodzaju dróg nie jest posiadaniem cywilnoprawnym, które mogłoby prowadzić np. do nabycia na takiej nieruchomości określonej służebności gruntowej przez zasiedzenie. W przypadku nieruchomości, na których są zlokalizowane drogi publiczne, mają zastosowanie przepisy z zakresu prawa publicznego w tym znaczeniu, iż właścicielem takich gruntów mogą być wyłącznie określone podmioty prawa publicznego (zob. art. 2a ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 470; dalej: „ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych”). Oznacza to, że nawet gdyby wniosek o zasiedzenie został oddalony, to i tak skarżący uczestnicy, którzy figurują w księdze wieczystej jako właściciele tej nieruchomości w dalszej perspektywie nie mogliby doprowadzić do likwidacji tej drogi, a jedynie przysługiwałoby im roszczenie o przeniesienie własności na określony podmiot prawa publicznego za zapłatą ceny nabycia. W konsekwencji wynik tej sprawy nie miałby wpływu na prawa cywilnoprawne osób, którym przysługują określone prawa podmiotowe do nieruchomości przyległych do nieruchomości objętej wnioskiem o zasiedzenie.

Należy też zwrócić uwagę, iż na nieruchomości objętej wnioskiem zlokalizowane są drogi publiczne o statusie dróg gminnych, a zatem przymiot zainteresowanego w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. przysługuje Gminie K., która jest uczestnikiem niniejszego postępowania. Zgodnie z art. 7 pkt 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 713), do zadań własnych gminy należy zaspakajanie potrzeb wspólnoty w sprawach gminnych dróg.

2. W orzecznictwie wyjaśniono już, że naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. stanowi usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05 niepubl., z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, niepubl., z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008 Nr D, poz. 118, postanowienie z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, niepubl.). Wprawdzie Sąd drugiej instancji w

pisemnych motywach dotyczących podstawy prawnej rozstrzygnięcia nie analizował przepisów regulujących przesłanki zasiedzenia nieruchomości w czasie rozpoczęcia przyjętego biegu zasiedzenia (13 kwietnia 1950 r.), ale skarżący podnosząc zarzut naruszenia prawa procesowego powinien wykazać, że dane uchybienie procesowe mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). W skardze kasacyjnej skarżący nie wykazują, iż eksponowane uchybienie tym przepisom prawa procesowego mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności aby unormowania instytucji zasiedzenia zawarte w kodeksie cywilnym i omówione przez Sąd drugiej instancji odbiegały w sposób istotny od wskazanych w dekrete - Prawo rzeczowe (por. art. 172, art. 175, art. 336, art. 339 i art. 340 k.c. z art. 50, art. 53, art. 296 § 1, art. 298 i art. 299 dekretu - Prawo rzeczowe).

3. Na gruncie przepisów kodeksu cywilnego, w kontekście także przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, w ugruntowanym już orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że posiadanie samoistne nieruchomości, na której zlokalizowana jest droga publiczna, może przysługiwać wyłącznie Skarbowi Państwa lub właściwej jednostce samorządu terytorialnego (zob. postanowienia z dnia 24 czerwca 2010 r., IV CSK 40/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 217, z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 193/14, niepubl., z dnia 8 maja 2015 r., III CSK 323/14, niepubl. - to ostatnie orzeczenie zapadło w sprawie dotyczącej wniosku Skarbu Państwa o nabycie przez zasiedzenie innych nieruchomości - stanowiących drogi publiczne, których właścicielami byli skarżący uczestnicy C. M. L. i J. A. N.), gdyż tylko tym podmiotom może przysługiwać prawo własności tego rodzaju nieruchomości. Charakter obiektów należących do Skarbu Państwa lub samorządowych osób prawnych i przeznaczonych do ogólnego użytku nie wpływa na przysługujący do nich Skarbowi Państwa lub gminie tytuł własności, a tym samym na możliwość nabycia przez te podmioty prawa ich własności przez zasiedzenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2014 r., II CSK 491/13, niepubl. i z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 193/14).

Powyższy pogląd należy też uznać za miarodajny na gruncie stanu prawnego obowiązującego przed wejściem w życie kodeksu cywilnego (z uwzględnieniem norm zawartych w art. 1 ustawy z dnia 29 marca 1962 r.

o drogach publicznych, Dz.U. Nr 20, poz. 90, obowiązującej przed ustawą z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych). Według art. 1 tej ustawy drogą publiczną była droga, z której mogli korzystać zgodnie z jej przeznaczeniem wszyscy na równych prawach. Drogi publiczne zostały podzielone na drogi o ogólnopaństwowym lub regionalnym znaczeniu ekonomiczno-komunikacyjnym (drogi państwowe) oraz drogi o miejscowym znaczeniu ekonomiczno-komunikacyjnym (drogi lokalne), a także drogi zakładowe (art. 2). Zaliczenie drogi do kategorii dróg lokalnych następowało w drodze uchwały rady narodowej miasta lub powiatowej rady narodowej (art. 7), zaś zaliczenie do dróg państwowych następowało na podstawie zarządzenia Prezesa Rady Ministrów (art. 6). Artykuł 13 zawierał unormowania dotyczące organów administracji właściwych w zakresie budowy, przebudowy, ochrony i utrzymania dróg publicznych).

Z kolei przed wejściem w życie ustawy z dnia 29 marca 1962 r. o drogach publicznych obowiązywała ustawa z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1921 r., Nr 6, poz. 32 ze zm.), według której budowa i utrzymanie dróg gminnych należało do zakresu działania właściwych związków samorządu terytorialnego (art. 3, art. 12 i art. 21). Stanowisko o dopuszczalności zasiedzenia nieruchomości - stanowiących drogi publiczne - wyłącznie przez podmioty prawa publicznego w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 29 marca 1962 r. o drogach publicznych zostało już zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w powołanym postanowieniu z dnia 8 maja 2015 r., III CSK 323/14.

Należy jednak zwrócić uwagę, że w stanie faktycznym sprawy wejście w latach 30-tych ub. wieku przez podmiot prawa publicznego, tj. Gminę Miasta K., w posiadanie przedmiotowej nieruchomości nastąpiło w związku ze złożeniem oświadczeń woli dotychczasowego właściciela o przeniesieniu własności, a zatem już ta okoliczność potwierdza, że posiadanie tej Gminy miało charakter właścicielski.

Przed zatwierdzeniem planu parcelacji, w dniu 14 maja 1932 r. w akcie notarialnym M. N. działająca w imieniu i na rzecz J. N. oświadczyła, że przekazuje Gminie Miasta K. przeznaczone i uwidocznione na planie parcelacji z 1931 r. grunty pod projektowane ulice z nałożeniem obowiązku urządzenia i zabrukowania

ulicy, do której przylega plac zbywany w tym akcie, na nabywcę bez żadnego udziału J. N. Podobne oświadczenie złożyła w akcie notarialnym z dnia 1 września 1932 r., przekazując bezpłatnie grunty o łącznej powierzchni 1,3736 ha uwidocznione na planie sporządzonym przez mierniczego przysięgłego S. S. złożonym do zbioru dokumentów księgi pod numerem 14.

Już co najmniej w końcu lat trzydziestych ubiegłego wieku drogi zlokalizowane na tej nieruchomości miały status dróg gminnych i podlegały przepisom ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w RP. Oczywistym jest, że jeśli w świetle wówczas obowiązujących przepisów gmina nabywała w określony sposób nieruchomość, na której została urządzona droga, to mogła też być jej posiadaczem właścicielskim. Zgodnie z obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 25 czerwca 1948 r. o podziale nieruchomości na obszarze miast i niektórych osiedli (Dz.U. Nr 35, poz. 240), rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz.U. Nr 23, poz. 202), plan parcelacji powinien ustalić ilość, rozmiary, kształt i położenie działek budowlanych (art. 54), które powinny posiadać bezpośredni dostęp do ulicy, placu lub drogi (art. 55 pkt 2). Ulice i drogi oraz place, skwery i parki, przeznaczone do użytku publicznego, urządzone na obszarze zatwierdzonym planem parcelacji, gmina na żądanie ich właścicieli obowiązana była przejąć do dalszego utrzymania po zabudowaniu co najmniej 1/3 działek. W takim przypadku wymienione urządzenia powinny być przekazane gminie bezpłatnie na własność w stanie wolnym od ciężarów i długów hipotecznych (art. 67).

W tym czasie przedmiotowa nieruchomość była położona na obszarze obowiązującego kodeksu Napoleona, który również normował instytucję nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie, ściślej nabycie przez przedawnienie (art. 712 w zw. z art. 2219). Nie miał w tym wypadku zastosowania zakaz wynikający z art. 2226, tj. wyłączający nabycie przez przedawnienie własności rzeczy wyłączonych z obiegu, skoro w świetle przedstawionych wyżej przepisów własność nieruchomości, na których były zlokalizowane drogi, powstałych w związku z podziałem nieruchomości pod budownictwo mieszkaniowe, była przenoszona przez dotychczasowego właściciela na gminę w drodze

cywilnoprawnej. Do nabycia własności nieruchomości, na skutek przedawnienia, konieczne było posiadanie właścicielskie (art. 2230 statuował domniemanie tego rodzaju posiadania) przez okres 10, 20 albo 30 lat zależnie od podstawy wejścia w posiadanie oraz przymiotu wiary posiadacza (art. 2263-2265). Zważywszy jednak na okoliczność, iż nie została dochowana wymagana prawem forma aktu notarialnego dla oświadczenia nabywcy o przyjęciu prawa własności (art. 932 kodeksu Napoleona), nie wchodził w rachubę najkrótszy termin przedawnienia 10 lat (art. 2265), bowiem zachowanie formy tylko dla oświadczenia zbywcy nie mogło być kwalifikowane jako nabycie nieruchomości na podstawie tytułu prawnego. Kwestia ta miałaby znaczenie, gdyż w razie przyjęcia 10-letniego terminu przedawnienia do nabycia przez Gminę Miasta K. doszłoby jeszcze przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i wówczas Skarb Państwa z mocy art. 32 ust. 2 tej ustawy nabyłby własność tej nieruchomości i nie miałby interesu prawnego w wystąpieniu z wnioskiem o jej zasiedzenie. Jednak z uwagi na wykluczenie tego terminu przedawnienia, Skarb Państwa zachował interes prawny w domaganiu się zasiedzenia.

Gmina Miasta K. jako odrębny od Skarbu Państwa podmiot prawa była posiadaczem samoistnym przedmiotowej nieruchomości do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r., po czym zgodnie z art. 37 tej ustawy nastąpiło przejęcie dotychczasowego zakresu jej właściwości przez rady narodowe oraz ich organy, które w związku z wprowadzoną reformą administracyjną stały się jednostkami organizacyjnymi Skarbu Państwa. Nowe terytorialne jednostki administracji państwowej wykonywały akty posiadania, ale już nie w imieniu własnym, lecz w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 1 tej ustawy rady narodowe były terenowymi organami jednolitej władzy państwowej w gminach, miastach i dzielnicach większych miast, w powiatach i w województwach.

Skarb Państwa jest szczególną osobą prawną, która działa przez odpowiednie państwowe jednostki organizacyjne, które wprawdzie wchodzi w skład ogólnej struktury państwa, ale wobec siebie są odrębne pod względem reprezentacji Skarbu Państwa w zakresie stosunków cywilnoprawnych dotyczących mienia znajdującego się w ich zarządzie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2007 r., III CZ 39/07). W orzecznictwie jest

również prezentowany pogląd, że działania oraz „świadomość” i „wiedza” jednych jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa pozostaje bez znaczenia dla innych tego rodzaju państwowych jednostek organizacyjnych (zwłaszcza, gdy są one osobami prawnymi) i dotyczy to także okresu obowiązywania zasady jednolitej własności państwowej. Zatem świadomość osób kierujących określoną państwową jednostką organizacyjną, nie wpływa na świadomość i tym samym dobrą lub złą wiarę innej państwowej jednostki organizacyjnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2015 r. III CSK 355/15).

Obowiązująca do 1 lutego 1989 r. zasada jednolitego funduszu własności państwowej odnosiła się także do państwowych osób prawnych. Skarb Państwa był wyłącznym podmiotem uprawnień dotyczących mienia państwowego, a państwowe osoby prawne wykonywały jedynie te uprawnienia w imieniu własnym, ale na rzecz tego podmiotu (zob. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1961 r., I CO 20/61, OSN, nr II, poz. 41 oraz, z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91 - zasada prawna - OSNCP 1991, nr 10-12, poz. 118; z dnia 7 listopada 1980 r., III CZP 2/80, OSNCP 1981, Nr 4, poz. 47; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02, OSNC 2004, Nr 1, poz. 7). Państwowe osoby prawne - w granicach swej zdolności prawnej - wykonywały względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej.

Stosownie do art. 32 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. na skutek zniesienia dotychczasowych związków samorządu terytorialnego (ust. 1) ich majątek z mocy prawa stał się majątkiem Państwa (ust. 2).

W skład majątku niewątpliwie wchodzi również niebędące prawem podmiotowym, ale chronione przez prawo posiadanie, jako określony stan faktyczny, z którego wynikają konkretne uprawnienia lub roszczenia, mające wartość majątkową (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 31 marca 1993 r. III CZP 1/93, OSNC 1993, nr 10, poz. 170). Posiadanie rzeczy może być przedmiotem obrotu prawnego (por. art. 348-351 k.c. oraz art. 308 - 311 dekretu - Prawo rzeczowe). W określonych sytuacjach

długotrwałe samoistne posiadanie, względnie posiadanie w zakresie służebności prowadzi do nabycia przez zasiedzenie własności rzeczy albo służebności, przy możliwości doliczenia czasu posiadania poprzednika (por. art. 176 k.c. oraz art. 57 § 1 dekretu - Prawo rzeczowe).

Jak już wspomniano, w świetle wiążącej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, bieg zasiedzenia rozpoczął się jeszcze w latach 30 - tych ubiegłego wieku i nie upłynął przed 13 kwietnia 1950 r., a z uwagi na art. XXXIII § 2 dekretu z dnia 11 października 1946 r. - Przepisy wprowadzające prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych (Dz. U. Nr 57, poz. 321) w zw. z art. 57 dekretu - Prawo rzeczowe i art. 176 k.c.), wnioskodawca mógł doliczyć czas posiadania przez poprzednika prawnego - Gminę Miasta K.. Wnioskodawca wskazywał natomiast wyłącznie na czas własnego posiadania właścicielskiego, czyli od 13 kwietnia 1950 r., w złej wierze i w takiej postaci wniosek o zasiedzenie został uwzględniony przez Sądy *meriti*. Wprawdzie brzmienie zarówno art. 57 dekretu - Prawo rzeczowe, jak i art. 176 § 1 k.c. sugeruje, że możliwość doliczenia przez posiadacza, ubiegającego się o stwierdzenie zasiedzenia, czasu posiadania swego poprzednika jest jego uprawnieniem a nie obowiązkiem, ale w orzecznictwie wypowiedziano pogląd, że sąd uwzględnia z urzędu okres posiadania poprzednika (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2013 r., III CSK 156/12, nie publ.). Jednak rozstrzyganie w tej sprawie wskazanych wątpliwości interpretacyjnych nie mogło nastąpić, gdyż w skardze kasacyjnej nie podniesiono zarzutów opartych na w/w przepisach, zaś Sąd Najwyższy, w przeciwieństwie do sądów *meriti*, nie stosuje z urzędu prawa materialnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 1997 r., I CKN 249/97, OSNC 1998, nr 1, poz. 13 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., II CKN 366/97, nie publ.). Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, a z urzędu w granicach zaskarżenia bierze pod rozwagę jedynie nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji.

Na ocenę charakteru posiadania Skarbu Państwa w okresie 30 lat od dnia 13 kwietnia 1950 r. nie miało wpływu złożenie w dniu 14 lutego 2000 r. przez Prezydenta Miasta K. wykonującego zadania z zakresu administracji

rządowej oświadczenia o przyjęciu na rzecz Skarbu Państwa darowizny wszystkich nieruchomości objętych aktami notarialnymi z dnia 14 maja 1932 r. i dnia 1 września 1932 r. Przede wszystkim bowiem oświadczenie to zostało złożone już po upływie terminu zasiedzenia oraz z uwagi na ujawnienie, iż kwestie własnościowe nieruchomości, na których są zlokalizowane drogi publiczne, nie zostały prawnie uregulowane. Treść tego oświadczenia, które miało stanowić składnik czynności prawnej, nie może być dowodem na brak samoistności posiadania w okresie od 13 kwietnia 1950 r. do 13 kwietnia 1980 r. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wypowiedziano zasługujący na akceptację pogląd, że świadomość posiadacza nie wpływa na przesłanki nabycia własności przez zasiedzenie, a jedynie może wpływać na ocenę jego dobrej albo złej wiary i samoistny posiadacz nieruchomości nie traci cech takiego posiadania wskutek tego, że zwraca się do właściciela z propozycją formalnego nabycia własności nieruchomości (por. postanowienie z dnia 5 stycznia 2011 r., III CSK 72/10, niepubl.).

Z ustaleń faktycznych w sposób niewątpliwy wynika, że w okresie przyjętego biegu zasiedzenia akty samoistnego posiadania przedmiotowej nieruchomości w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa wykonywały jego jednostki organizacyjne. Ze względu na charakter tej nieruchomości mogła być i była wykorzystywana jako droga publiczna i czynności związane z ich budową, utrzymaniem oraz zarządzaniem były wykonywane przez te jednostki.

Brak było też podstaw faktycznych i prawnych do stosowania w sprawie konsekwencji wynikających z art. 109 pkt 4 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. - Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311), odpowiednika art. 121 pkt 4 k.c., bowiem wejście w posiadanie przedmiotowej nieruchomości przed podmiot prawa publicznego miało miejsce w latach 30-tych ubiegłego wieku na podstawie zdarzeń cywilnoprawnych, a nie w ramach zdarzeń publicznoprawnych. Te ostatnie zdarzenia miały miejsce na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r., ale przejęcie przez Skarb Państwa posiadania nieruchomości nastąpiło wskutek zniesienia dotychczasowych jednostek samorządu terytorialnego (art. 32) i odbyło się w relacjach pomiędzy podmiotami prawa publicznego, a nie pomiędzy Skarbem Państwa i dotychczasowym

formalnym właścicielem w wyniku aktów nacjonalizacyjnych. W konsekwencji w stosunkach pomiędzy Skarbem Państwa a poprzednikiem prawnym skarżących objęcie przez Skarb Państwa posiadania tej nieruchomości nie było działaniem w ramach *imperium*. Poprzednik prawny skarżących nie został pozbawiony posiadania na skutek działań Skarbu Państwa. Wyzbył się, w związku z wówczas obowiązującymi przepisami prawa, dobrowolnie posiadania na rzecz Gminy Miasta K. składając oświadczenie w formie aktu notarialnego o przeniesieniu prawa własności, które okazało się nieskuteczne tylko dlatego, że Gmina Miasta K. nie złożyła wzajemnego oświadczenia woli o przyjęciu własności, w wymaganej przez prawo, formie.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c., art. 99 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 762). Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 5 pkt 1, § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm., w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz.U. z 2016 r. poz. 1668).